

İNTERNET ÜZERİNDEN DİNİ BİLGİ EDİNME SÜRECİ VE ELEŞTİREL YETERLİLİKLER: ERCİYES ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR DEĞERLENDİRME* PROCESS OF RELIGIOUS INFORMATION SEEKING ON THE INTERNET AND CRITICAL COMPETENCIES: AN EMPIRICAL STUDY ON THE STUDENTS OF ERCİYES UNIVERSITY FACULTY OF COMMUNICATION

Mustafa TEMEL**

Metin EKEN***

Hakan AYDIN****

Öz

İnternet günümüzde pek çok işlevinin yanında bilgi edinme süreçlerinde başvurulan önemli bir kaynak konumundadır. Bu durum dini bilgi edinme pratikleri açısından da geçerlidir. Bazı araştırma bulguları internetin dini bilgi arama/edinme süreçlerinde geleneksel bilgi kaynaklarıyla birlikte en çok başvurulan kaynaklar arasında olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda bu çalışma üniversite öğrencilerinin dini bilgi gereksinimlerini karşılama sürecinde kullandıkları bilgi edinme kaynakları ve bu kaynakların güvenilirliğiyle birlikte temelde onların internet üzerinden dini bilgi edinme süreçlerindeki eleştirel yeterliliklerine odaklanmaktadır. Öğrencilerin dini bilgi arama/edinme süreçlerindeki eleştirel yeterliliklerini ölçmek amacıyla, Eken ve Aydın (2018) tarafından geliştirilen, *dini/enformasyonel içerikli internet sitelerinin değerlendirilmesine yönelik kullanıcı merkezli kriterlerin* baz alındığı çalışma, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinden basit rastlantısal örneklem tekniğiyle seçilen küme üzerinde gerçekleştirilen ampirik bir araştırma niteliği taşımaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; internetin üniversite öğrencileri için en temel dini bilgi kaynaklarından biri olduğu; ancak bu yaygın kullanımın aksine öğrencilerin internet ortamından elde edilen bilgilere yeterince güvenmediği ve anket formunda belirtilen kriterlere oranla alt-orta düzeyde bir eleştirel yeterliliğe sahip olduğu ifade edilebilir. Bu sonuç üniversite öğrencileri için eleştirel okuryazarlık becerisi kazandıracak eğitim süreçlerinin gerekliliğini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Dini Bilgi Edinme, Üniversite Öğrencileri, Eleştirel Yeterlilikler.

Abstract

Today, internet is an important resource which is used in information acquisition processes. This also applies to religious practice. Some research findings demonstrate that the internet is among the most frequently used sources in the process of religious information searching / acquiring with traditional sources of information. In this respect, this study focuses on the sources of information and the reliability of these sources in the process of meeting university students' religious knowledge requirements and focuses on the critical competencies of these students in the process of acquiring religious knowledge on the internet. In order to measure the critical competencies of the students in the process of religious information searching, a study based on user-centered criteria for the evaluation of religious / informative web sites, developed by Eken and Aydın (2018), is an empirical study conducted by the students of Erciyes University Faculty of Communication with a simple random sampling technique. According to the results obtained from the study; it can be stated that internet is one of the most basic sources for religious information for university students, but unlike this widespread use, students do not trust the information obtained from the Internet environment and have a moderate level of critical competency compared to the criteria specified in the survey form. This situation is important in terms of demonstrating the necessity of educational processes that will redound critical literacy skills for university students.

Keywords: Internet, Religious Information Acquisition, University Students, Critical Competencies.

1. GİRİŞ

Bu çalışma Eken ve Aydın (2018) tarafından gerçekleştirilen *Enformasyon Toplumunda Dini Bilgi Edinme: İnternet Ortamındaki Dini Enformasyonun Güvenilirliği ve Kalite Kriterleri Üzerine Bir İnceleme* isimli araştırmanın devamı niteliğini taşımaktadır. Söz konusu çalışmada enformasyon toplumunda dini bilgi arama/edinme ihtiyacının yaygın bir şekilde internet ortamından karşılandığını çeşitli araştırma verileri üzerinden ortaya koyan Eken ve Aydın, bu durumun elde edilen enformasyonun güvenilirliğine dair önemli

* Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince (BAP) desteklenen bu çalışma (Proje Kodu: SDK-2017-7124), 28 Nisan-1 Mayıs 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen, III. INES International Education and Social Sciences Congress kapsamında sunulan bildiri metninin genişletilmiş ve yeniden gözden geçirilmiş halidir.

** Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi

*** Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi

**** Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi

soru işaretleri ortaya çıkardığına işaret etmiştir. En temelde dini bilgi sunan internet sitelerinin sorunlu yanları üzerinden güvenilirlik problemlerine odaklanan yazarlar, söz konusu problem çerçevesinde yetkinlik, otorite ve kapsama dair kalite kriterleri belirlemiş ve bu kriterleri, internet kullanıcılarının dini bilgi edinme süreçlerinde kendilerine rehberlik edecek ölçütler şeklinde sunmuşlardır (2018). Yedi ana kriter ve bu kriterler altında sunulan sorularla oluşturulan kullanıcı merkezli kontrol listesi aşağıdaki tabloda şu şekilde yer almaktadır:

Tablo 1: Yetkinlik, Otorite ve Kapsama Yönelik Kriterler (2018, s. 900)

Yetkinlik, Otorite ve Kapsama Yönelik	Evet	Hayır	Bilinmiyor
1. Kaynak			
- İçeriklerin tamamında üreticisi/yazar ismi yer alıyor mu?			
- Yazarların uzmanlık durumuna yönelik bir bilgilendirme var mı?			
- Yazarlar dini bir kurumsal yapının temsilcisi mi?			
2. Yayıncı			
- İnternet sitesinin künyesi var mı?			
- Sitenin amacı açıkça sunulmuş mu?			
- Bir uzmanın bireysel girişimi mi?			
- Kurumsal bir yapının resmi sayfası mı?			
3. Referanslar			
- İçerikler referans ve kaynakça sistemine sahip mi?			
- İçerik orijinal bir kaynaktan alınmışsa bu içeriğe erişim var mı?			
- Referanslar yetkin mi?			
4. İlgililik			
- Site formatı ile yayınlanan içerik uyumlu mu?			
5. Tamamlık/Bütünlük			
- Hakkında bilgi verilen hususlar tüm yönleriyle ve net bir biçimde aydınlatılmış mı?			
6. Anlaşılabilirlik			
- İçerik dini bilgiye sahip olmayanlar tarafından net bir biçimde anlaşılabilir mi?			
7. Değerlilik / Değer Katicılık			
- İçeriğin siteye ait orijinal bir araştırma olma yönü var mı?			
- İçerik başka bir kaynaktan alınan içeriğin doğrudan aktarımı mı?			

Bu çalışma ise üniversite öğrencilerinin dini bilgi arama/edinme süreçlerinde ne tür kaynaklar kullandıklarını, başta internet olmak üzere bu kaynaklara ne kadar güvendiklerini ve internet üzerinden bilgi arama/edinme sürecinde söz konusu kalite kriterlerini ne ölçüde dikkate aldıklarını sorgulama amacı taşımaktadır.

İnternet günümüzde hemen her yaş grubundan insanların çeşitli amaçlarla sıklıkla kullandığı etkin bir araç ve ortam haline gelmiştir. Tüik'in (2018) *Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması* çerçevesinde gerçekleştirdiği 2004-2018 yıllarını kapsayan, *internet kullanan bireylerin interneti kişisel kullanım amaçlarına dair araştırma verilerine göre*, mesaj gönderme/alma, telefon görüşmesi, chat, sosyal medya profili oluşturma vb. gibi iletişim ve sosyalleşme amaçlı kullanımlar; mal ve hizmetler, eğitim, sağlık ve diğer konularda bilgi arama/edinme amaçlı kullanımlar; internet bankacılığı, finansal hizmetler, alışveriş gibi mal ve hizmet alımı amaçlı kullanımlar ve eğitim amaçlı diğer faaliyetler bunlardan yalnızca bir kaçıdır.

Çeşitli araştırmalar internetin özellikle gençler tarafından çok daha yoğun bir biçimde kullanıldığını göstermektedir. Yine Tüik'in (2018) *Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması* çerçevesinde gerçekleştirdiği 2004-2018 yıllarını kapsayan, *son üç ay içerisinde bireylerin yaş grubuna ve cinsiyetine göre bilgisayar ve internet kullanım oranlarına göre* internet kullanımının en yoğun olduğu yaş grubu 16-24 yaş grubudur ve üniversite öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu bu yaş grubu içerisinde değerlendirilebilir. Bu temel veri, çalışmanın üniversite öğrencilerinden oluşan örneklem grubuna uygulanmasının ana dayanağıdır.

Üniversite öğrencilerinin interneti hangi amaçlarla kullandığına gelindiğinde ise dünya çapında gerçekleştirilen pek çok araştırmaya rastlamak mümkündür. Ayhan ve Balcı (2009, s. 17) tarafından bir tablo şeklinde sunulan söz konusu literatür bu hususta geniş bir perspektif sunması bakımından önemlidir:

Tablo 2: Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanımları ve Doyumları Tipolojisi¹

Yazarlar	Yıl	İnternet Kullanımları ve Doyumları Tipolojisi
Charney, T.R.	1996	8 Faktör: Bilgilenme, eğlence, statü kazanma, boş zamanları değerlendirme, sosyal etkileşim, görsel ve işitsel tasarım, mesleki iş arama ve rahatlama.
Kaye, B.K.	1998	6 Faktör: Eğlence, sosyal etkileşim, boş zamanları değerlendirme, sosyal kaçış, <i>bilgilenme</i> , web sitesi tercihi.
Armstrong, M.H.	1999	5 Faktör: Eğlence, tüketici bilgi işlemi, sosyal etkileşim, <i>bilgilenme</i> , gözetim/araştırma.
Korgaonkar, K.P. & Wolin, L.D.	1999	7 Faktör: Sosyal kaçış, bilgi güvenliği/özel ilgi, <i>bilgilenme</i> , karşılıklı etkileşim, sosyalleşme, işlem dışı bilgi güvenliği, ekonomik fayda.
Parker, B.J. & Plank, R.E.	2000	3 Faktör: Arkadaşlık/sosyal ilişkiler, gözetim, rahatlama/sosyal kaçış.
Papacharissi, Z. & Rubin, A.M.	2000	5 Faktör: Kişilerarası fayda, boş zamanları değerlendirme, <i>bilgi arama</i> , uygunluk/kolaylık, eğlence.
Ebersole, S.	2000	8 Faktör: <i>Araştırma/öğrenme</i> , eğlence, iletişim/sosyal etkileşim, vakit geçirme, başka türlü ulaşılamayan malzemelere kolay ulaşma, ürün bilgisi/teknik destek, oyun/erotik/seksüel ihtiyaçlar, tüketici işlemleri.
Choi, Y.J.	2001	8 Faktör: Eğlence, fantezi arama, <i>araştırma/bilgilenme</i> , cinsellik, online işlemler, sosyal kaçış, yalnız hissetme, sosyal etkileşim.
Kaye B.K. & Johnson, T.J.	2002	4 Faktör: Rehberlik, <i>bilgi arama</i> , eğlence, sosyal fayda.
Koçak, A. & Özcan, Y.Z.	2002	4 Faktör: <i>Bilgilenme</i> , sosyal kaçış, sosyal etkileşim/chat, eğlence.
Abdulla, R.A.	2003	5 Faktör: Kişisel fayda, sosyal etkileşim, eğlence, toplumsal gözetim, <i>bilgilenme</i> .
Park, I.	2004	7 Faktör: Sosyal iletişim, <i>bilgilenme</i> , boş zamanları değerlendirme/kaçış, eğlence, kişisel iletişim, araştırma, online işlemler (<i>ABD’li öğrenciler</i>). 6 Faktör: Boş zamanları değerlendirme/kaçış, eğlence, <i>bilgilenme</i> , sosyal ve kişisel iletişim, yenilikleri takip etme, araştırma yapmak (<i>Koreli öğrenciler</i>).
Sona, I.; Larose, R., Eastin, M. & Lin, C.A.	2004	7 Faktör: Sanal topluluk ihtiyaçları, <i>bilgi arama</i> , estetik deneyimler, ticari/ekonomik fayda arama, eğlence, kişisel pozisyon, ilişki sürdürme.
Şeker, T.B.	2005	3 Faktör: <i>Bilgilenme</i> , chat/eğlence, alışveriş-seyahat-internet teknolojisi.
Balcı, Ş. & Ayhan, B.	2007	6 Faktör: Sosyal kaçış, <i>bilgilenme</i> , boş zamanları değerlendirme, ekonomik fayda, sosyal etkileşim/chat, eğlence.
Işık, U.	2007	9 Faktör: Sohbet/etkileşim, günlük gerilimden kaçma, <i>bilgi arama</i> , arkadaşlık/yenilik arayışı, fantezi/cinsellik, zaman geçirme, oyun/ eğlence, gerçekten kaçış/ özgürlük arayışı, yükleme/download.
Balcı, Ş. & Tarhan, A.	2007	4 Faktör: <i>Bilgilenme/rehberlik</i> , sosyal kaçış, boş zamanları değerlendirme/eğlence, sosyal fayda.

Tablo incelendiğinde üniversite öğrencilerinin internet kullanım amaçlarına dair çalışmaların hemen hepsinde *bilgi edinme* kategorisi içerisinde değerlendirilecek *bilgilenme*, *bilgi arama*, *araştırma/öğrenme*, *araştırma/bilgilenme* başlıklarının ön planda olduğu görülmektedir. Bu veriler geleneksel bilgi edinme davranışlarının internetle birlikte özellikle gençler arasında önemli bir değişim trendi gösterdiğini ifade etmektedir. Söz konusu durum dini bilgi edinme davranışı için de geçerlidir. İnternet öncesi dönemlerde başta aile/akrabalar ve arkadaş çevresi olmak üzere, dini bilgisine güvenilen kişilerin ve geleneksel kitle iletişim araçlarının dini bilgi edinme amacıyla kendisine en sık başvuru kaynakları arasında yer aldığı ifade edilebilir. Ancak Şahin’in ifadesiyle günümüzde dini konularla ilgili aramalar online ortamda dini amaçla yapılan eylemlerin en yaygın formunu oluşturmaktadır (2013, s. 77).² Bununla birlikte özellikle üniversite öğrencilerinin dini bilgi arama/edinme amacıyla internet kaynaklarını ne ölçüde kullandıklarına dair araştırmalar henüz başlangıç aşamasındadır.³ Bu doğrultuda çalışmamız üniversite öğrencilerinin dini bilgi gereksinimlerini karşılama sürecinde hangi bilgi edinme kaynaklarını kullandığı ve bu kaynaklara ne kadar güvendiğiyle birlikte internet üzerinden dini bilgi edinme süreçlerindeki eleştirel yeterliliklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle de özellikle Türkiye’de dini bilgi aramaya/edinmeye yönelik araştırmalar için bir başlangıç girişimi olarak değerlendirilebilir.

Çalışma, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencileri arasından basit rastlantısal örneklem tekniğiyle seçilen küme üzerinde gerçekleştirilen ampirik bir araştırma niteliği taşımaktadır. Üç bölümden oluşan anket formunun cevaplanması yoluyla elde edilen veriler SPSS 22 istatistik programıyla işlenmiştir. Bu süreçler sonucunda elde edilen bulgular; Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinin *kitaplar* ve

¹ Tabloda sunulan literatüre dair daha geniş bir açıklama için yine Balcı ve Ayhan’ın (2007), *Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanım ve Doyumları Üzerine Bir Saha Araştırması* isimli çalışmasına bakılabilir.

² Bu hususta gerçekleştirilen temel araştırmaların verilerine ulaşmak için. Bkz: (Larsen, 2001) ve (Hoover vd., 2004).

³ Mak Danışmanlık şirketinin *Türkiye’de Toplumun Dine ve Dini Değerlere Bakışı* isimli araştırması kapsamında katılımcılara yöneltilen, *İslam dini ile ilgili bilgileri daha çok hangi kaynaklardan öğreniyorsunuz?* sorusuna katılımcıların % 30 u *dini kitaplar* yanıtını verirken % 45 i *internet* yanıtını vermiştir (Kulat, 2017). Bu veri Türkiye’de internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubunun çoğunluğu üniversite öğrencisi olan 16-24 yaş grubu olduğu bilgisiyle bir arada değerlendirildiğinde, bizleri söz konusu gençlerin büyük bir çoğunluğunun kendi inançları ile ilgili bilgileri internet aracılığıyla öğrendikleri gibi kaba bir sonuca ulaştırabilir.

aile-akraba çevresi gibi geleneksel bilgi edinme kaynaklarıyla birlikte en sık başvurdukları kaynağın *internet* olduğunu, her ne kadar internet kaynaklarına sıklıkla başvursalar da bu kaynaklara yeterince güvenmediklerini, aramalarını bilinçli bir seçimden ziyade çeşitli arama motorlarının yönlendirdiği sitelere gitmek yoluyla gerçekleştirdiklerini, dini bilgi edinme sürecinde internet kaynaklarının sahip olması gereken *tamamlık/bütünlük, anlaşılabilirlik, kaynağa dair uzmanlık* gibi hususlara daha çok dikkat ederken *kaynak, yayıncı ve referans* gibi en temel kriterlerle ilgili hususlara daha az dikkat ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum öğrencilerin alt-orta düzeyli bir eleştirel yeterliliğe sahip olduklarına işaret etmektedir. Ortaya çıkan sonuç aynı zamanda öğrencilerin doğru ve güvenilir kaynaklardan yeterli bilgiler edinmelerinin önünde önemli engeller olduğunu ortaya koymaktadır. Bu engellerin aşılması için de özellikle üniversite öğrencilerine *bilgi okuryazarlığı* çerçevesinde eleştirel yeterlilikler kazandıracak okuryazarlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

2. ARAŞTIRMA

2.1. Yöntem

2.1.1. Araştırma Soruları: Çalışmanın temel soruları şunlardır:

1. Üniversite öğrencileri dini bilgi edinme süreçlerinde hangi kaynaklardan faydalanmaktadır?
2. Üniversite öğrencileri dini bilgi edinme süreçlerinde faydalandığı kaynaklardan edindiği bilgilere ne kadar güvenmektedir?
3. Üniversite öğrencileri dini bilgi edinme sürecinde internet kaynaklarına nasıl ulaşmaktadır?
4. Üniversite öğrencileri dini bilgi edinme sürecinde daha çok hangi internet kaynaklarından faydalanmaktadır?
5. Üniversite öğrencileri dini bilgi edinme sürecinde faydalandıkları internet kaynaklarına ne kadar güvenmektedir?
6. Üniversite öğrencileri internet üzerinden dini bilgi edinme süreçlerinde eleştirel yeterliliklere sahip midir?

2.1.2. Araştırmanın Uygulanması ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın ana nüfusunu Erciyes Üniversitesi (ERÜ) İletişim Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. 10 Mart 2018 tarihinde ERÜ İletişim Fakültesi sekreterliğinden edinilen bilgiye göre fakültede 2150 öğrenci eğitim görmektedir. Güven aralığı %95, örnekleme hatası 0,05 alındığında, Bayram ve Ural/Kılıç'a göre (2009, s. 26; 2006, s. 48-49) en az 327 kişilik örneklem büyüklüğü 2200 kişilik bir ana kütleyi temsil edebilmektedir. Bu doğrultuda basit rastlantısal örneklem seçimi yoluyla seçilen 380 ERÜ İletişim Fakültesi öğrencisine yüz yüze anket uygulanmıştır.

2.1.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmaya dair verilerin toplanması amacıyla üç bölümden oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. Bu anket formunun ilk bölümünde, ERÜ İletişim Fakültesi öğrencilerinin demografik özellikleri ve fakülte müfredatında yer alan *Medya ve Din* ile *Medya Okuryazarlığı* derslerini alıp almadıklarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. İkinci bölümünde ise, bu öğrencilerin dini bilgi edinme ihtiyaçlarını hangi kaynaklardan karşıladıklarını, bu kaynaklardan edindikleri bilgilere ne kadar güvendiklerini, dini bilgi edinme süreçlerinde internet kaynaklarına nasıl ulaştıklarını, bu süreçte daha çok hangi internet kaynaklarından faydalandıklarını ve söz konusu kaynaklardan edindikleri bilgilere ne kadar güvendiklerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Üçüncü ve son bölümde ise, ERÜ İletişim Fakültesi öğrencilerinin internet üzerinden dini bilgi edinme süreçlerindeki eleştirel yeterliliklerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

2.1.4. Veri Analizi ve Kullanılan Testler

2017-2018 bahar eğitim öğretim döneminde öğrencilerle yüz yüze görüşme yoluyla yapılan anket sonucunda elde edilen veriler SPSS 22.0 istatistik programı kullanılarak elektronik ortamda işlenmiştir. Verilerin analizinde sırasıyla öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ortaya koymak amacıyla frekans dağılımları gibi betimleyici istatistik teknikleri kullanılmış, *Medya ve Din* dersi ile *Medya Okuryazarlığı* dersini alan öğrencilerin eleştirel yeterlilikleriyle almayan öğrencilerin eleştirel yeterlilikleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını öğrenmek için de bağımsız örneklem *t-testi* kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan Likert ölçeğinde aralıkların genişliği *dizi genişliği/yapılacak grup sayısı* formülü ile hesaplanmıştır. Soruya verilen yanıtların Likert ölçeğinde en yüksek puanı 5, en düşük puanı 1 olduğu dikkate alınarak kategori düzeyleri için sekme aralığı $4/5=0,8$ olarak bulunmuştur. Buna göre tabloların yorumlanması sırasında kullanılan ve ortalamayı veren sayısal değerlerin karşılığı aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 3: Likert ölçeğine göre kullanılan ortalama değerlerin karşılıkları

1,0-1,8 =	Hiçbir zaman	1,0-1,8 =	Kesinlikle güvenmem
1,8-2,6 =	Nadiren	1,8-2,6 =	Güvenmem
2,6-3,4 =	Ara sıra	2,6-3,4 =	Kararsızım
3,4-4,2 =	Genellikle	3,4-4,2 =	Güvenirim
4,2-5,0 =	Her zaman	4,2-5,0 =	Kesinlikle Güvenirim

2.2. Bulgular ve Yorum

Aşağıda yer alan bulgular üç bölüm olarak tasarlanan soru formunda yer alan temel hususlara dair genel bir açıklamayı içermektedir.

2.2.1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 4’te gösterilmiştir:

Tablo 4: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Yapısı

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	204	54,0
	Erkek	174	46,0
	Toplam	378	100,0
Yaş Dağılımı	20 yaş ve altı	62	16,3
	20 yaş üstü	318	83,7
	Toplam	380	100,0
Bölüm	Gazetecilik	159	42,1
	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	131	34,7
	Radyo Televizyon ve Sinema	88	23,3
	Toplam	378	100,0
Sınıf	1. sınıf	77	20,3
	2. sınıf	84	22,2
	3. sınıf	141	37,2
	4. sınıf	77	20,3
	Toplam	379	100,0

Tablo 4’e göre araştırmaya katılan ERÜ İletişim Fakültesi öğrencilerinin % 54’ü kadın % 46’sı erkektir. Katılımcıların % 83,7’si 20 yaş üstüdür. Araştırmaya Gazetecilik bölümünden 159, Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümünden 131, Radyo Televizyon ve Sinema bölümünden ise 88 kişi katılmıştır.

Tablo 5: Medya ve Din ve Medya Okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin sayısal dağılımı

		Frekans	Yüzde
Medya ve Din	Alanlar	45	11,8
	Almayanlar	335	88,2
	Toplam	380	100,0
Medya Okuryazarlığı	Alanlar	245	64,6
	Almayanlar	134	35,4
	Toplam	379	100,0

Tablo 5 araştırmaya katılan öğrencilerin ne kadarının Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi müfredatında yer alan *Medya ve Din* ile *Medya Okuryazarlığı* derslerini aldığını göstermektedir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 11,8'i *Medya ve Din* dersini almıştır. *Medya Okuryazarlığı* dersini alanların oranı ise % 64,6'dır. Bu soru ilgili tablodaki t-testinde görüleceği üzere bahsi geçen dersleri alan öğrencilerin dini bilgi edinme süreçlerindeki eleştirel yeterliliklerinde anlamlı bir farklılığın olup olmadığını anlamak üzere geliştirilmiştir.

2.2.2. Dini Bilgi Edinme Kaynakları ve Bu Kaynaklara Duyulan Güven

Araştırmanın bu bölümünde ele alınan; öğrencilerin dini bilgi edinme ihtiyaçlarını daha çok hangi kaynaklardan karşıladıklarına, bu kaynaklara ne kadar güvendiklerine, dini bilgi edinme sürecinde internet kaynaklarına nasıl ulaştıklarına, dini bilgi edinme sürecinde hangi internet kaynaklarından faydalandıklarına ve bu kaynaklara ne kadar güvendiklerine dair sonuçlar şu şekildedir:

Tablo 6: Dini Bilgi Edinme İhtiyacının Karşılandığı Kaynaklar

	N	Ortalama	Std. Sapma
Kitaplardan	377	3,5279	1,19168
Aile ve akraba çevresinden	379	3,4433	1,11925
İnternette	374	3,0829	1,20592
Arkadaşlardan	369	2,3198	,90630
Radyo, Televizyon, Gazete ve Dergilerden	371	2,2776	1,10576
Diyanete bağlı resmi dini kuruluşlar ve temsilcileri ile görüşerek	375	2,2293	1,27949

Dini bilgi edinme ihtiyacı günümüzde geleneksel kaynakların yanı sıra özellikle internetin yaygınlaşmasıyla yeni olarak ifade edilebilecek farklı kaynaklardan karşılanmaktadır. Bu soru araştırmaya katılan öğrencilerin dini bilgi edinme ihtiyacını daha çok hangi kaynaklardan karşıladığını anlamaya yöneliktir. Bu sebeple 5'li likert ölçeğe göre öğrencilerin daha çok hangi kaynaklara başvurduğu ölçülmüştür.

Buna göre 5'li ölçeğe göre ortalamaları 3'ün üzerinde olan *kitaplar*, *aile ve akraba çevresi* ve *internet* öğrencilerin en sık başvurduğu kaynaklar arasındadır. En çok faydalanılan kaynakların başında [3,5279] değerle *kitaplar* gelmektedir. Bunu [3,4433] değerle *aile ve akraba çevresi*, [3,0829] değerle *internet* takip etmektedir. Bu sonuçlar göstermektedir ki *internet*, araştırmaya katılan öğrencilerin önemli geleneksel bilgi edinme kaynaklarıyla birlikte en çok başvurduğu kaynaklar arasında yer almaktadır. Bununla birlikte özellikle dini bilgi edinme gibi önemli bir konuda geleneksel bilgi kaynaklarının etkinliğini devam ettirdiğini ifade etmek mümkündür.

Tablo 7: Dini Bilgi Edinme İhtiyacının Karşılandığı Kaynaklara Duyulan Güven

	N	Ortalama	Std. Sapma
Kitaplar	377	3,9045	,92622
Aile ve akraba çevresi	379	3,6253	,93265
Diyanete bağlı resmi dini kuruluşlar ve temsilcileri	371	3,4636	1,23273
İnternet	372	2,8656	,95630
Arkadaşlar	367	2,7602	,84753
Radyo, Televizyon, Gazete ve Dergiler	369	2,6287	,95856

Tablo 7'ye göre araştırmaya katılan öğrencilerin dini bilgi edinme ihtiyaçlarını karşıladıkları kaynaklara duyduğu güven 5'li ölçeğe göre [3,9045] oranla en çok *kitaplara* yöneliktir. Bunu [3,6253] değerle *aile ve akraba çevresi*, [3,4636] değerle de *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşlar ve temsilcileri* takip etmektedir. En çok başvurulan kaynaklar arasında yer alan *internet* güven oranı ise [2,8656] değerle daha düşük

seviyelerde kalmıştır. *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşlar ve temsilcileri* ise Tablo 6 da görüldüğü üzere [2,2293] değerle en az başvuru kaynakları arasında olmasına rağmen bu kaynağa duyulan güven [3,4636] değerle üst sıralarda yer almaktadır. Tablo 6 ve 7 den elde edilen bu verilere göre *internet* her ne kadar sıklıkla başvuru bir bilgi edinme kaynağı olsa da, bu kaynağa aynı ölçüde güven duyulmadığı, aynı şekilde *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşlar ve temsilcileri* her ne kadar en az başvuru kaynak olsa da, bu kaynağa yüksek bir güven duyulduğu görülmektedir.

Tablo 8: Dini Bilgi Edinme Sürecinde İnternet Kaynaklarına Nasıl Ulaşıyor

	N	Ortalama	Std. Sapma
Doğrudan Google, Yandex, Yahoo vb. arama motorlarından	379	3,9077	1,08351
Adres çubuğuna internet sitesi adresini (URL) yazarak	357	2,2969	1,14476

Tablo 8'e göre araştırmaya katılan öğrenciler dini bilgi edinme sürecinde internet kaynaklarına 5'li likert ölçeğe göre [3,9077] oranla *doğrudan Google, Yandex, Yahoo vb. arama motorlarından* ulaşmaktadır. Bu durum öğrencilerin aramalarında genelde arama motorlarının yönlendirdiği kaynaklara rastgele başvurduğunu göstermektedir. Bu veri öğrencilerin dini bilgi edinmek amacıyla ulaştığı internet sitelerine genelde bilinçli bir tercihten ziyade yönlendirilmiş bir aramanın sonucunda ulaştıklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 9: Dini Bilgi Edinme İhtiyacının Karşılandığı İnternet Kaynakları

	N	Ortalama	Std. Sapma
Diyanete bağlı resmi dini kuruluşların web sitelerinden	379	3,0343	1,27299
Bu konuda güvenilen şahıs/shahısların kişisel web sitelerinden	373	2,3780	1,15668
Sosyal medya araçlarından	375	2,0773	1,12668
Forum sayfalarından	372	1,7930	,91860
Diğer dini yapılanmaların (dini grup/cemaat vb.) web sitelerinden	376	1,7527	1,02502
Resmi olmayan web sitelerinden (kişisel veya grup odaklı girişimler)	375	1,6507	,92099

Bu soru, araştırmaya katılan öğrencilerin dini bilgi edinme süreçlerinde daha çok hangi internet kaynaklarından faydalandığını anlamaya yöneliktir. Tablo 9'a göre 5'li likert ölçek üzerinden değerlendirilen öğrenciler [3,0343] oranla daha çok *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşların web sitelerinden* faydalanmaktadır. Bunu [2,3780] oranla *bu konuda güvenilen şahıs/shahısların kişisel web siteleri* ve [2,0773] oranla *sosyal medya araçları* takip etmektedir. Tablo 7'deki sonuçlarla karşılaştırıldığında bu sonuçlar göstermektedir ki öğrenciler *Diyanete bağlı resmi kuruluşlar ve temsilcileri* ile yüz yüze görüşmekten ziyade söz konusu kuruluşların web sitelerine başvurmaktadır.

Tablo 10: Dini Bilgi Edinme İhtiyacının Karşılandığı İnternet Kaynaklarına Duyulan Güven

	N	Ortalama	Std. Sapma
Diyanete bağlı resmi dini kuruluşların web sitelerine	378	3,4709	1,14954
Bu konuda güvenilen şahıs/shahısların kişisel web sitelerine	377	2,6684	1,11988
Diğer dini yapılanmaların (dini grup/cemaat vb.) web sitelerine	375	2,2533	1,03020
Sosyal medya araçlarına	375	2,1520	,98700
Forum sayfalarına	374	1,9840	,86935
Resmi olmayan web sitelerine (kişisel veya grup odaklı girişimler)	373	1,8820	,85636

Tablo 10' a göre 5'li likert ölçek üzerinden değerlendirilen öğrencilerin dini bilgi edinme sürecinde başvurduğu internet kaynaklarına duyduğu güven [3,4709] oranla en yüksek *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşların web sitelerine* yöneliktir. Bunu [2,6684] oranla *Bu konuda güvenilen şahıs/shahısların kişisel web siteleri* ve [2,2533] oranla *diğer dini yapılanmaların (dini grup/cemaat vb.) web siteleri* takip etmektedir. Tablo 6 ve 7 bir arada değerlendirildiğinde *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşların web siteleri* hem en çok başvuru alan ve hem de en çok güven duyulan internet tabanlı dini bilgi kaynaklarıdır.

2.2.3. İnternet Üzerinden Dini Bilgi Edinme Süreçlerinde Eleştirel Yeterlilikler

Araştırmanın bu bölümünde Eken ve Aydın'ın (2018) geliştirmiş olduğu dini/enformasyonel içerikli internet sitelerinin değerlendirilmesine yönelik kullanıcı merkezli kriterler baz alınarak oluşturulan sorularla ilgili temel bulgular yer almaktadır.

Tablo 11: Dini Bilgi Edinme Sürecinde İnterneti Kullanırken En çok Dikkat Edilen Hususlar

	N	Ortalama	Std. Sapma
İçeriğin anlaşılabilirliği	362	4,2956	,87655
Hakkında bilgi verilen meselenin tüm yönleriyle aydınlatılıp aydınlatılmadığı	373	4,0858	,98545
İçerik üreticisinin veya yazarının uzmanlık durumu	376	3,9521	1,05469
İçerik üreticisinin veya yazarının belirtilip belirtilmediği	374	3,8904	1,02842
İçerik orijinal bir kaynaktan alınmışsa bu kaynağa erişim olup olmadığı	373	3,6863	1,12678
İçeriklerin referans ve kaynakça sistemine sahip olup olmadığı	371	3,6819	1,11072
Yararlandığım internet sitesinin yayın amacının açıkça belirtilip belirtilmediği	372	3,6398	1,11318
İçeriğin siteye ait özgün ve orijinal bir araştırma olup olmadığı	372	3,6183	1,12769
Yazar/ların resmi bir dini kurumun temsilcisi olup olmadığı	372	3,5833	1,14973
İçeriğin başka kaynaklardan doğrudan aktarım olup olmadığı	370	3,5243	1,16902
Site formatı ile yayınlanan içeriğin uyumlu olup olmadığı	369	3,5122	1,13036
Yararlandığım internet sitesinin künyesi	371	3,5040	1,17029
Yararlandığım kaynağın resmi bir dini kurumun resmi web sayfası veya sosyal medya hesabı olup olmadığı	371	3,4798	1,21321
İçerik oluşturulurken kullanılan referansların yetkinliği	367	3,3869	1,12723

Tablo 11'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin dini bilgi edinme sürecinde internet kaynaklarını kullanırken soru formunda ölçülmeye çalışılan tüm ifadelerle 5'li likert ölçeğe göre 3'ün üzerinde bir oranda cevap verdiği görülmektedir. Bu durum öğrencilerin bu kriterlere göre orta düzeyde bir eleştirel yeterliliğe sahip olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin en çok dikkat ettiği ilk üç husus sırasıyla [4,2956] değerle *İçeriğin anlaşılabilirliği*, [4,0858] değerle *hakkında bilgi verilen meselenin tüm yönleriyle aydınlatılıp aydınlatılmadığı* ve [3,9521] *İçerik üreticisinin veya yazarının uzmanlık durumudur*. Öğrencilerin en az dikkat ettiği üç husus ise sırasıyla [3,3869] değerle *İçerik oluşturulurken kullanılan referansların yetkinliği*, [3,4798] değerle *yararlanılan kaynağın resmi bir dini kurumun resmi web sayfası veya sosyal medya hesabı olup olmadığı* ve [3,5040] değerle *yararlanılan internet sitesinin künyesidir*. Bu sonuçlar göstermektedir ki araştırmaya katılan öğrenciler dini bilgi edinme sürecinde internet kaynaklarının sahip olması gereken *tamamlık/bütünlük, anlaşılabilirlik* ve kaynağa dair *uzmanlık* durumlarına daha çok dikkat etmektedir. Bununla birlikte söz konusu öğrencilerin internet kaynaklarının sahip olması gereken *kaynak, yayıncı* ve *referans* gibi en temel hususlara daha az dikkat ettiği görülmektedir. Bu durumda söz konusu öğrencilerin eleştirel yeterliliklerinin belirlenen kriterlere göre alt-orta düzeyde olduğu ifade edilebilir.

Tablo 12: Medya ve Din dersini alan katılımcıların dini bilgi edinme sürecinde interneti kullanırken en çok dikkat ettiği hususlar

Dini Bilgi Edinme Sürecinde Eleştirel Yeterlilik	Medya ve Din Dersini	N	\bar{X}	SS	t-value	Sig.
İçerik üreticisinin veya yazarının belirtilip belirtilmediğine	Alanlar	45	4,31	0,73	2,956	,003
	Almayanlar	329	3,83	1,05		
İçerik üreticisinin veya yazarının uzmanlık durumuna	Alanlar	45	4,22	0,74	1,837	,067
	Almayanlar	331	3,92	1,09		
Yazar/ların resmi bir dini kurumun temsilcisi olup olmadığına	Alanlar	44	3,84	1,06	1,586	,114
	Almayanlar	328	3,55	1,16		
Yararlandığım internet sitesinin künyesine	Alanlar	45	3,87	0,87	2,229	,026
	Almayanlar	326	3,45	1,20		
Yararlandığım internet sitesinin yayın amacının açıkça belirtilip belirtilmediğine	Alanlar	45	3,96	0,98	2,038	,042
	Almayanlar	327	3,60	1,13		
Yararlandığım kaynağın resmi bir dini kurumun resmi web sayfası veya sosyal medya hesabı olup olmadığına	Alanlar	44	3,82	1,06	1,978	,049
	Almayanlar	327	3,43	1,23		

İçeriklerin referans ve kaynakça sistemine sahip olup olmadığına	Alanlar	45	4,07	0,91	2,496	,013
	Almayanlar	326	3,62	1,13		
İçerik orijinal bir kaynaktan alınmışsa bu kaynağa erişim olup olmadığına	Alanlar	45	4,09	0,87	2,575	,010
	Almayanlar	328	3,63	1,15		
İçerik oluşturulurken kullanılan referansların yetkinliğine	Alanlar	44	3,52	1,00	0,852	,395
	Almayanlar	323	3,37	1,14		
Site formatı ile yayınlanan içeriğin uyumlu olup olmadığına	Alanlar	42	3,43	0,89	0,509	,611
	Almayanlar	327	3,52	1,16		
Hakkında bilgi verilen meselenin tüm yönleriyle aydınlatılıp aydınlatılmadığına	Alanlar	45	4,07	0,94	0,139	,890
	Almayanlar	328	4,09	0,99		
İçeriğin anlaşılabilirliğine	Alanlar	43	4,56	0,67	2,102	,036
	Almayanlar	319	4,26	0,90		
İçeriğin siteye ait özgün ve orijinal bir araştırma olup olmadığına	Alanlar	45	3,67	1,02	0,307	,759
	Almayanlar	327	3,61	1,14		
İçeriğin başka kaynaklardan doğrudan aktarım olup olmadığına	Alanlar	45	3,60	1,12	0,463	,644
	Almayanlar	325	3,51	1,18		

Bu tablo t-testi marifetiyle *medya ve din* dersini alan katılımcılarla almayanlar arasında, dini bilgi edinme sürecinde interneti kullanırken en çok dikkat edilen hususlar bakımından anlamlı farklılıklar olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buna göre medya ve din dersi alan katılımcıların almayanlara oranla *içerik üreticisinin veya yazarının belirtilip belirtilmediğine, yararlanılan internet sitesinin künyesine, yararlanılan internet sitesinin yayın amacının açıkça belirtilip belirtilmediğine, yararlanılan kaynağın resmi bir dini kurumun resmi web sayfası veya sosyal medya hesabı olup olmadığına, içeriklerin referans ve kaynakça sistemine sahip olup olmadığına, içerik orijinal bir kaynaktan alınmışsa bu kaynağa erişim olup olmadığına ve içeriğin anlaşılabilirliğine* daha çok dikkat ettiği görülmüştür. Bu sonuçlara göre ERÜ İletişim Fakültesi bünyesinde müfredata eklenen *medya ve din* dersini alan öğrencilerin dini bilgi edinme sürecinde eleştirel yeterlilik bakımından bu dersi almayanlara oranla daha iyi bir seviyede oldukları görülmektedir.

Tablo 13: Medya Okuryazarlığı dersini alan katılımcıların dini bilgi edinme sürecinde interneti kullanırken en çok dikkat ettiği hususlar

Dini Bilgi Edinme Sürecinde Eleştirel Yeterlilik	Medya Okuryazarlığı Dersini	N	\bar{X}	SS	t-value	Sig.
İçeriğin anlaşılabilirliğine	Alanlar	236	4,38	0,75	5,139	,016
	Almayanlar	125	4,14	1,06		

Tablo 13, Medya Okuryazarlığı dersini alan öğrencilerle almayanlar arasında, dini bilgi edinme sürecinde interneti kullanırken en çok dikkat edilen hususlar bakımından anlamlı farklılıklar olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yapılan analiz sonucunda sadece *içeriğin anlaşılabilirliği* hususunda Medya Okuryazarlığı dersini alan öğrencilerinin daha dikkatli olduğu görülmüştür. Diğer kriterler bakımından ise anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinin başta internet kaynakları olmak üzere başvurdukları dini bilgi edinme kaynaklarının neler olduğu ve bunlara ne kadar güvendikleriyle birlikte dini bilgi edinme sürecinde interneti kullanırken nelere dikkat ettiklerine dair anket çalışmasının sonuçlarına göre:

- İnternet, araştırmaya katılan öğrencilerin önemli geleneksel bilgi edinme kaynaklarıyla birlikte en çok başvurduğu kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu durum geleneksel dini bilgi kaynaklarının etkinliğini sürdürdüğünü; ancak internetin bu bilgi kaynaklarıyla beraber sıkça başvuru alan kaynaklardan biri olduğunu ortaya koymaktadır.
- İnternet her ne kadar sıklıkla başvuru alan bir bilgi edinme kaynağı olsa da, bu kaynağa aynı ölçüde güven duyulmadığı, aynı şekilde *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşlar ve temsilcileri* her ne kadar en az başvuru alan kaynak olsa da, bu kaynağa yüksek bir güven duyulduğu görülmektedir. Bu sonuç internetin dini bilgi edinme bakımından güvenilir olarak kabul edilmemesine rağmen neden sıklıkla bu amaçla kullanıldığının anlaşılması bakımından yeni araştırmalara duyulan ihtiyacı gözler önüne sermektedir. Aynı durum *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşlar* için de geçerlidir. Araştırmaya katılan öğrenciler güvenmelerine rağmen *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşlar ve temsilcilerine fiziksel* olarak daha az başvurmaktadır. Nitekim tablo 7 ve 9'un karşılaştırılması yoluyla ulaştığımız sonuçlara göre öğrenciler *Diyanete bağlı resmi kuruluşlar ve temsilcileri* ile yüz yüze görüşmekten ziyade söz konusu kuruluşların web sitelerine başvurmaktadır. Bu sonuçlar *Diyanete bağlı resmi*

kuruluşların internet ortamındaki içeriklerini genişletmeleri halinde güvenilir kabul edilen bir kaynak olarak daha sık kullanılacaklarına işaret etmektedir.

- Araştırmaya katılan öğrenciler dini bilgi edinme sürecinde internet kaynaklarına en yüksek oranda *doğrudan Google, Yandex, Yahoo vb. arama* motorlarından ulaşmaktadır. Bu durum öğrencilerin bilgi edinme sürecinde genelde arama motorlarının yönlendirdiği kaynaklara başvurduğunu göstermektedir. Arama motorlarının en çok tıklanan ve reklam veren internet sitelerini üst sıralarda göstermesi, öğrencilerin öncelikli olarak bu sitelere başvurmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum doğru ve güvenilir dini bilgi edinmenin önündeki en önemli engellerden biri olarak katılımcıların karşılaştığı ciddi bir güçlüğü işaret etmektedir. Nitekim internet ortamını belirleme gücüne sahip olan arama motorlarının işleyişi popülariteyi ve reklamı baz aldığından hatalı, tutarsız ve güvenilir olmayan enformasyon kaynaklarının üst sıralarda yer alması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.
- Arama motorları temel yönlendiriciler olarak karşımıza çıksa da *Diyanete bağlı resmi dini kuruluşların web siteleri* öğrencilerin hem en çok başvurduğu hem de en çok güven duyduğu internet tabanlı bilgi kaynaklarının başında gelmektedir. Bu veri, büyük bir kısmı *Medya Okuryazarlığı ve Medya ve Din* derslerini seçen öğrencilerin arama motorlarının yönlendirici etkisi karşısında daha bilinçli olabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin dini bilgi edinme sürecinde internet kaynaklarının sahip olması gereken *tamamlık/bütünlük, anlaşılabilirlik, kaynağa dair uzmanlık* gibi hususlara daha çok dikkat etmektedir. Bununla birlikte katılımcıların internet kaynaklarının sahip olması gereken *kaynak* ile ilgili diğer hususlarla birlikte *yayıncı ve referans* gibi en temel kriterlere daha az dikkat ettiği ortaya çıkmıştır. Bu veriler Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinin söz konusu kriterler çerçevesinde alt-orta düzeyli bir okuryazarlık becerisine sahip olduğunu göstermektedir.
- Medya ve din dersi alan katılımcıların ise *almayanlara oranla, içerik üreticisinin veya yazarının belirtilip belirtilmediğine, yararlanılan internet sitesinin künyesine, yararlanılan internet sitesinin yayın amacının açıkça belirtilip belirtilmediğine, yararlanılan kaynağın resmi bir dini kurumun resmi web sayfası veya sosyal medya hesabı olup olmadığına, içeriklerin referans ve kaynakça sistemine sahip olup olmadığına, içerik orijinal bir kaynaktan alınmışsa bu kaynağa erişim olup olmadığına ve içeriğin anlaşılabilirliğine* daha çok dikkat ettiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre ERÜ İletişim Fakültesi bünyesinde müfredata eklenen *Medya ve Din* dersini alan öğrencilerin dini bilgi edinme sürecinde eleştirel yeterlilik bakımından bu dersi almayanlara oranla daha iyi bir seviyede oldukları görülmektedir. Söz konusu dersin oluşturmuş olduğu etki, üniversite öğrencilerine *bilgi okuryazarlığı* çerçevesinde eleştirel yeterlilikler kazandıracak okuryazarlık eğitimlerinin yaygınlaştırılmasının önemine işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

- Ayhan, Bünyamin ve Balcı, Şükrü (2009). Kırgızistan'da Üniversite Gençliği ve İnternet: Bir Kullanımlar ve Doyumlar Araştırması. *Bilgi* (48), 13-40.
- Balcı, Şükrü ve Ayhan, Bünyamin (2007). Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanım ve Doyumları Üzerine Bir Saha Araştırması. *Selçuk İletişim*, 5(1), 174-197.
- Bayram, Nuran (2009). *Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Eken, Metin ve Aydın, Hakan (2018). Enformasyon Toplumunda Dini Bilgilenme: İnternet Ortamındaki Dini Enformasyonun Güvenilirliği ve Kalite Kriterleri Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 894-906. doi:<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2602>
- Hoover, Stewart M., Clark, Lynn Schofield. ve Rainie, Lee (2004). *Faith Online*. Washington D.C.: Pew İnternet And American Life Project.
- Kulat, Mehmet Ali (2017). *Türkiye'de Toplumun Dine ve Dini Değerlere Bakışı*. Ankara: Mak Danışmanlık.
- Larsen, Elena (2001). *CyberFaith: How American Pursue Religion Online*. Washington D.C.: Pew İnternet and American Life Project.
- Şahin, İlkey (2013). *Online Alevi Topluluklar:Ritüel Desenli Bir Gruptan Mit Desenli Bir İnanç Topluluğuna*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Tüik (2018). *Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. 4 10, 2018 tarihinde www.tuik.gov.tr: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 adresinden alındı
- Ural, Ayhan ve Kılıç, İbrahim (2006). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.